

SAĞLIK BİLİMLERİ FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN AŞI OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN AŞI TEREDDÜTÜNE ETKİSİ

Hilal AKMAN DÖMBEKÇİ* -Şerife GÜZEL**

Öz

Dünya genelinde aşı üzerine tereddütlerin arttığı bilinmektedir. Bu tereddütlerin ilerleyen süreçte önemli bir halk sağlığı sorunu olması muhtemeldir. Toplumun sağlık seviyesinin yükseltilebilmesine dolaylı ya da dolaysız olarak katkı sağlayabilmek amacıyla gerçekleştirilen bilimsel çalışmalar önem arz eder. Bu doğrultuda araştırma, sağlık çalışanı olmaya aday bireylerin aşı okuryazarlık düzeyinin aşı tereddütüne etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır, tanımlayıcı türdedir. Araştırmada aşı tereddütü ölçeği ile aşı okuryazarlığı ölçeği kullanılmıştır. Araştırmada kolayda örnekleme yoluyla Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencisi 507 öğrenciye ulaşılmıştır. Online anket yöntemi ile toplanan veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda cinsiyet, yaş, toplam gelir, sınıfları ile aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken bölümleri ile aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Bunun yanında aşı okuryazarlığı ile aşı tereddütü arasında düşük seviyede pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Benzer şekilde aşı okuryazarlığının aşı tereddütü üzerinde anlamlı ve pozitif bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Daha geniş örneklem üzerinde benzer çalışmalar yürütülmesi önerilir.

Anahtar Kelimeler: Aşı okuryazarlığı, Aşı tereddütü, Sağlık bilimleri.

The Effect of Vaccine Literacy Levels on Vaccine Suspect of Health Sciences Faculty Students

Abstract

It is known that hesitations about vaccines are increasing worldwide. These hesitations are likely to become an important public health problem in the future. Scientific studies carried out in order to contribute directly or indirectly to the improvement of the health level of the society are important. In this direction, the research was carried out to examine the effect of vaccine literacy level on vaccine hesitancy of individuals who are candidates to be health workers. In this study, quantitative research method was used, it is descriptive in type. In the research, vaccine hesitancy scale and vaccine literacy scale was used. In the research, 507 students of the Faculty of Health Sciences were reached through convenience sampling. The data collected by the online survey method were analyzed in the computer environment through the SPSS program. As a result of the research, there was no significant difference between gender, age, total income, class and vaccine hesitancy and vaccine literacy, but a significant difference was found between departments and vaccine hesitancy and vaccine literacy. In addition, a low-level positive and significant relationship was found between vaccine literacy and vaccine hesitancy. Similarly, it was concluded that vaccine literacy had a significant and positive. It is recommended to conduct similar studies on a larger sample.

Keywords: Vaccine literacy, Vaccine hesitancy, Health sciences.

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Sağlık Hizmetleri Yönetimi Ana Bilim Dalı, akmnhll@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0089-860X>

** Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Yönetimi Bölümü, Yönetim ve Organizasyon Ana Bilim Dalı, serife_eren.89@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4141-9110>

1. Giriş

Aşı, koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında değerlendirilen bir uygulamadır. Aşı koruyucu önlemlerin içerisinde, bireysel bir uygulama olsa da toplumsal açıdan ayrı bir önem taşımaktadır. Özellikle salgın hastalıklardan korunma ve bağışıklık kazanma konusunda toplumun genelinin aşılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bireyler kişisel sağlık hizmeti alıp almama konusundaki kararlarında özgürdürler. Bu durum bireysel bir hak ve özgürlük olarak değerlendirilebilir. Ancak, bulaşıcı bir hastalık söz konusu olduğunda, bireylerin sağlık hizmeti almayı reddetmeleri toplum sağlığı açısından risk oluşturabilmektedir.

2019 yılının aralık ayında ortaya çıkan ve Covid 19 olarak adlandırılan virüs, çok kısa süre içerisinde tüm dünya üzerinde etkili oldu. Salgın hastalığının yayılmasını durdurmak ve insanların zarar görmesini engellemek amacıyla bilimsel yöntemlerle covid 19 aşısı üretilmiştir. Bu aşıya karşı bireylerin tutumları ile aşı reddi, aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı kavramları ön plana çıkmıştır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde okuryazarlık kavramı “okuryazar olma durumu” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2022). Başka bir ifade ile okuryazarlık, herhangi bir dilin sembolleri ile yazı yazma, yazılmış olan metinleri okuma ve anlama becerisi olarak değerlendirilmektedir (Güneş, 2019; Sur, 2022). Okuryazarlık kavramı zaman içerisinde bazı alt alanlar için de kullanılır olmuştur. Örneğin sağlık okuryazarlığı, medya okuryazarlığı ve aşı okuryazarlığı bunlardan bazılarıdır. Aşı reddi ve aşı tereddütü kavramları, aşılarmaya olumsuz yaklaşan bireyler için kullanılan kavramlardır.

Aşı okuryazarlığı konusunda Türkçe ve İngilizce literatürde özellikle son yıllarda yapılmış bazı çalışmalar mevcuttur (Biasio vd., 2021; Bulca Acar & Akın, 2022; Gendler & Ofri, 2021; Kaya Şenol vd., 2022; Kinali vd., 2022; Korkut vd., 2022; Nath vd., 2021; Özmen & Aksoy, 2022; Töyer Şahin & Öz, 2022; Yılmaz vd., 2022). Bazı çalışmalarda ise Covid 19 aşısı tutumlarının değerlendirildiği görülmektedir (Çavmak vd., 2022; Pala vd., 2022). İlgili literatürde aşı tereddütü konusunda da bazı akademik çalışmalar bulunmaktadır (Etesaminia & Bağcı Derinpinar, 2021; Tanrıkulu & Tanrıkulu, 2021).

Bu araştırma, aşı okuryazarlığının aşı tereddütü üzerine etkisinin incelenmesi amacıyla tasarlanmıştır. Sözü geçen literatürde her iki kavramı birlikte ele alarak inceleyen az sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bu araştırmanın evreninin Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinden oluşması bu çalışmayı diğerlerinden ayırıcı niteliktedir. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri sağlık çalışanı olmaya adaydır. Sağlık çalışanı niteliği kazandıkları durumda aşı konusunda bireysel olarak aldıkları kararlarla topluma örnek olma ve topluma bilgi vererek yönlendirme görevleri olacaktır. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin aşı konusundaki bilgi ve tutumları bu sebeple önem arz etmektedir.

Araştırmada öncelikle ilgili kavramlar hakkında literatür bilgisi verilmiş olup daha sonra yöntem bölümünde araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Bulgular bölümünde araştırmada elde edilen bulgular tablolar yardımı ile sunulmuştur. Tartışma ve sonuç kısmında ise araştırma bulguları benzer türdeki araştırma bulguları ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

1.1. Aşı Okuryazarlığı Kavramı

Aşı okuryazarlığının tanımlanmasından önce sağlık okuryazarlığının ifade edilmesi gerekir. Aşı okuryazarlığı, sağlık okuryazarlığının bir bölümü olarak görülmektedir (Badua, 2022). Sağlık okuryazarlığı, kişilerin sağlığı korumak ve geliştirmek amacıyla bilgiye erişme, anlama ve edinilen bilgileri kullanma konusundaki bilişsel sosyal beceri ve motivasyon düzeyleri olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2013). Aşı okuryazarlığı kavramı ise, aşılarda bilgi sahibi olmayı, aşılarda bilgi vermeyi ve aşılarda savunmayı içermektedir (Biasio, 2019). Aşı okuryazarlığı, kişilerin aşılarda uygun kararlar alabilmeleri için gerekli olan sağlık bilgilerini elde etme ve hizmetlere erişme sürecindeki

anlama ve değerlendirme kapasitesidir (Ratzan, 2011). Diğer bir ifade ile aşı okuryazarlığı, bireylerin aşılarda hakkında bilgi toplama, anlama ve kullanma konusunda beceri motivasyon ve yeterlilik düzeyleri olarak ele alınmaktadır (Biasio vd., 2021). Bu durumda; aşı okuryazarlık seviyesinin düşüklüğünün, olumsuz görülen ve istenmeyen bir durum olduğu, yüksekliğinin ise olumlu ve istenen bir durum olduğu söylenebilir.

Aşı okuryazarlığı kavramının tanımından da anlaşılacağı üzere aşı kararında belirleyici bir unsurdur (Özceylan vd., 2020). Bu noktada aşı okuryazarlığı, aşı hakkında bilgi edinme, tereddüt etme ya da aşı kararı verme süreçlerinin tümünü kapsar niteliktedir (Çavmak vd., 2022). Bireylerin aşı okuryazarlık düzeylerinin ve aşı okuryazarlığını etkileyen unsurların tespiti, aşı okuryazarlığının yükseltilmesi çalışmalarına yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.2. Aşı Tereddütü Kavramı

Genel olarak sağlık ve aşı okuryazarlığına dayanan aşı karar süreci, aşının anlaşılabilirliğini, anlamlılığını ve yönetilebilirliğini içermektedir. Aşı kabulünün ve alınmasının, bu karmaşık karar sürecinin her aşamasına bağlı olduğu düşünülmektedir (Michel & Goldberg, 2021).

Tereddüt kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde “kararsızlık” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2022). Dolayısıyla aşı tereddütünün bireylerin aşı konusundaki kararsızlıkları olduğu ifade edilebilmektedir. Aşı tereddütünün ciddiyeti, Covid 19 virüsünün sebep olduğu salgın hastalık sürecinde fark edilmiştir. Bunun yanı sıra çocukluk çağı aşılarda ebeveynlerin yaşadığı tereddüt ve aşı kararı da oldukça önemli görülmektedir (Blaisdell, 2016).

Aşı tereddütü ve aşı reddi üzerinde etkili olan bazı hususlar şunlardır (Bulca Acar & Akın, 2022; Maraqa vd., 2021):

- Hastalığın ciddiyetini fark etmeme,
- Aşının etkinliğine inanmama,
- Aşı konusundaki bilginin yetersizliği,
- Aşının yan etkileri ile ilgili kaygı duyma,
- Aşı konusunda yanlış bilgilere sahip olma,
- Sağlık sistemine güven duymama.

Dünya genelinde aşı üzerine tereddütlerin arttığı bilinmektedir (Akbulak & Çöl, 2022; Etesamnia & Bağcı Derinpinar, 2021). Artan aşı tereddütü ile birlikte hem bulaşıcı hem de bulaşıcı olmayan hastalıklarda artma durumu söz konusu olmaktadır. Hastalıkların önlenmesi ve toplumun sağlık seviyesinin yükseltilebilmesi açısından aşı okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi ile aşı tereddütünün azaltılması önem arz etmektedir.

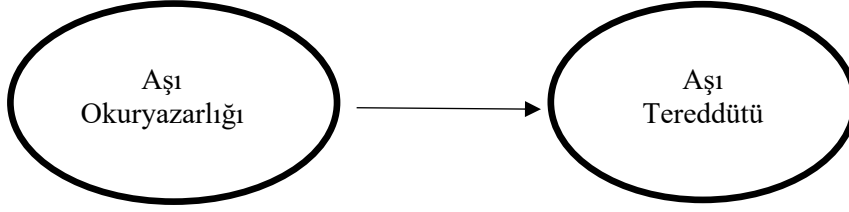
2. Yöntem

Bu araştırma, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin aşı okuryazarlık düzeylerinin aşı tereddütüne etkisini incelemek amacıyla geliştirilmiştir. Araştırma 2021-2022 Bahar döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nicel araştırma yönteminden yararlanılmıştır. Araştırma tanımlayıcı tiptedir (Coşkun vd., 2017).

2.1. Araştırma Hipotezi ve Modeli

Araştırma hipotezi ve modeli aşağıda verilmektedir:

H1: Aşı okuryazarlığı, aşı tereddütünü pozitif yönde etkiler.

Şekil 1. Araştırma modeli

2.2. Evren ve Örneklem

Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesindeki bölümlere kayıtlı olan Sağlık Yönetimi, Çocuk Gelişimi, Sosyal Hizmet, Ebelik, Beslenme ve Diyetetik, Odyoloji, Acil Yardım ve Afet Bölümü, Fizyoterapi ve Rehabilitasyon bölümü öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılım gönüllülük esaslı olup Sağlık Bilimleri Fakültesi kapsamında lisans öğrenimi gören 1., 2., 3. ve 4., sınıf öğrencileri değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmanın gerçekleştirildiği dönemde belirtilen bölümlerde toplam 2943 öğrenci kayıtlıdır. Örneklem karar verirken Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'ın hesaplama tablosundan yararlanılmıştır. Buna göre örneklem 381 kişiden oluşması yeterli görülmüştür. Bu araştırmada ise toplam 507 öğrenciye ulaşılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Google Forms aracılığı ile online olarak toplanmıştır. Araştırmada iki ölçekten yararlanılmıştır ve ölçek bilgileri aşağıda verilmektedir.

Aşı Tereddütü Ölçeği

Larson vd. (2015) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin pandemiler için uyarlanarak Türkçe geçerlik ve güvenilirliği Çapar ve Çınar (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçek 10 sorudan oluşmaktadır ve 5'li likert (Kesinlikle katılmıyorum-kesinlikle katılıyorum) tarzda hazırlanmıştır. Cronbach Alpha Katsayısı 0,901 olarak elde edilmiştir.

Aşı Okuryazarlık Ölçeği

Ishikawa vd., (2008) tarafından geliştirilen ve Biasio vd., (2021) tarafından Covid-19 aşı okuryazarlığı olarak uyarlanan ölçekten yararlanılmıştır. Bu ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği, Durmuş vd. (2021) tarafından yapılmıştır. Ölçek 12 sorudan meydana gelmektedir ve 4'lü likert olarak hazırlanmıştır (Hiçbir zaman-sık sık). Ölçeğin Cronbach alfa değeri ise 0,868 bulunmuştur.

2.4. Verilerin Analizi

Toplanan verilerin analizinde SPSS programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını incelemek için çarpıklık ve basıklık (Skewness-Kurtosis) katsayılarına bakılmıştır. Bu sonuçların -1,5 ile +1,5 aralığında olmasının normal dağılım gösterdiği şeklinde yorumlanması gerekmektedir (Tabachnick & Fidell, 2013). Bu bağlamda aşı tereddütü ölçeği için çarpıklık-basıklık katsayısı (-,862; 1,166), aşı okuryazarlığı ölçeği için ise (-,250; 1,226) olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği şeklinde yorum yapılmaktadır. Dolayısıyla iki grup karşılaştırmasında *t* testi ve ikiden daha fazla grup karşılaştırmasında ise ANOVA testi uygulanmıştır. Farklılıkların tespiti için post hoc (scheffe) testi uygulanmıştır. Ayrıca basit doğrusal regresyon analizi yapılmıştır.

Araştırmada yapılan güvenilirlik analizinde aşı tereddütünün Cronbach Alpha değeri 0,69; aşı okuryazarlığının Cronbach Alpha değeri 0,66 olarak bulunmuştur. Yöntem konusundaki literatür incelendiğinde $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ olması durumunda ölçeğin oldukça güvenilir olduğu yorumu bulunmaktadır (Özdamar, 2004).

2.5. Araştırma Etiği

Araştırma için Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kuruldan 2022/ 1187 sayı numaralı izin alınmıştır. Çalışma etik kurallara dikkat edilerek hazırlanmıştır.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında ankete katılan 507 öğrenciye ait bilgiler aşağıdaki tabloda ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bulguları

	Sayı(n)	Yüzde (%)		Sayı(n)	Yüzde (%)
Yaş			Bölüm		
18-21 yaş	325	64,1	Sağlık Yönetimi	88	17,4
22-25 yaş	182	35,9	Sosyal Hizmet	55	10,8
Toplam	507	100	Beslenme ve diyetetik	78	15,4
Cinsiyet			Odyoloji	52	10,3
Kadın	293	57,8	Çocuk Gelişimi	59	11,6
Erkek	214	42,2	Ebelik	58	11,4
Toplam	507	100	Acil Yardım ve Afet Yönetimi	47	9,3
Sınıf			Fiyoterepi ve Rehabilitasyon	70	13,8
1.	112	22,1	Toplam	507	100
2.	111	21,9	Aile toplam geliri		
3.	171	33,7	Asgari ücret ve altı	282	55,6
4.	113	22,3	Asgari ücret üzeri	225	44,4
Toplam	507	100	Toplam	507	100

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların %64,4'ünün (325 kişi) 18-21 yaş arası; %57,8'inin (293 kişi) kadın; %33,7'sinin (171 kişi) üçüncü sınıf, %17,4'ünün (88 kişi) sağlık yönetimi bölümü, %55,6'sının asgari ücret ve altı olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan *t* testi sonucunda cinsiyet, yaş ve toplam gelir ile aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. ANOVA testi sonucunda bölüm ile aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Bunun aksine araştırmaya katılanların sınıfları ile aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Tablo 2. Öğrenim görülen bölümler ile yapılan Anova Testi Bulguları

	Görev	N	ort.	ss	F	p	Post-hoc (scheffe)
Aşı okuryazarlığı	1.Sağlık Yönetimi	88	2,69	0,414	3,471	0,001	7>1,2,3, 4,6,8 1<3,6 3<4
	2.Sosyal hizmet	55	2,71	0,398			
	3.Beslenme ve diyetetik	78	2,53	0,422			
	4.Odyoloji	52	2,52	0,318			
	5.Çocuk gelişimi	59	2,53	0,439			
	6.Ebelik	58	2,61	0,289			
	7.Acil yardım ve afet yönetimi	47	2,46	0,193			
	8.Fiyoterepi ve rehabilitasyon	70	2,64	0,361			
	TOPLAM	507	2,59	0,378			
Aşı tereddütü	1.Sağlık Yönetimi	88	3,15	0,600	6,358	0,000	7>1,2,4, 8
	2.Sosyal hizmet	55	3,19	0,621			
	3.Beslenme ve diyetetik	78	3,42	0,432			
	4.Odyoloji	52	3,16	0,441			
	5.Çocuk gelişimi	59	3,42	0,521			
	6.Ebelik	58	3,41	0,499			
	7.Acil yardım ve afet yönetimi	47	3,64	0,256			
	8.Fiyoterepi ve rehabilitasyon	70	3,24	0,583			
	TOPLAM	507	3,32	0,535			

Tablo 2’de bölümlere göre ANOVA analizi sonuçları verilmektedir. Analiz sonucunda bölümler ile hem aşı tereddütü hem de aşı okuryazarlığı arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir ($p<0,05$). Farklılığın nedenini bulmak için post hoc (scheffe) testine yer verilmiştir. Buna göre öncelikle acil yardım ve afet yönetimi bölümü öğrencilerinin sağlık yönetimi, sosyal hizmet, beslenme ve diyetetik, ebelik ve fiyoterepi ve rehabilitasyon bölümlerinden daha yüksek aşı okuryazarlık düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında sağlık yönetimi bölümünün beslenme ve diyetetik ile ebelik bölümlerinden daha düşük aşı okuryazarlık düzeyine sahip oldukları; beslenme ve diyetetik bölümünün de odyoloji bölümünden daha düşük aşı okuryazarlık düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca odyoloji, acil yardım ve afet yönetimi öğrencilerinin sağlık yönetimi, sosyal hizmet, odyoloji, fiyoterepi ve rehabilitasyon öğrencilerine göre daha yüksek aşı tereddütüne sahip olduğu sonucuna varılmıştır.

Tablo 3. Aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasındaki korelasyon analizi sonuçları

	1	2
1. Aşı okuryazarlığı	1	
2. Aşı tereddütü	0,133**	1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

Aşı okuryazarlığı ve aşı tereddütü arasındaki ilişkiyi değerlendirmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Buradaki katsayının r ile ifade edildiği ve -1, +1 arasında değer alması gerektiği belirtilmektedir. Ayrıca bulunan değerlerin yorumunda $0,00 < r \leq 0,25$ aralığı çok zayıf bir ilişkiyi ifade etmektedir (Kalaycı, 2014: 116).

Tablo 3'e göre aşı okuryazarlığı ve aşı tereddütü arasında düşük seviyede, pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. (r: 0,133; $p < 0,01$). Yani aşı okuryazarlığı arttıkça aşı tereddütünün artacağı sonucu elde edilmektedir.

Tablo 4. Aşı okuryazarlığının aşı tereddütünü yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon

	B	Std hata	β	t	p
Sabit	2,829	,163			
Aşı okuryazarlığı	,188	,062	,133	3,014	,003

R= 0,133; R²= 0,018; F= 9,082; Modelin Regresyon denklemi Y=2,829+0,188x

Tablo 4'e bakıldığında araştırmada yer alan öğrencilerin aşı okuryazarlığı aşı tereddütünü yordamaktadır. Modelin açıklama gücü olarak ifade edilen R² değeri ,018 bulunmuştur. (R²= ,018; R= ,133; $p < 0,05$). Bu sonuç aşı tereddütünün %1,8 'inin modeldeki bağımsız değişken (aşı okuryazarlığı) tarafından açıklandığını göstermektedir. Aşı okuryazarlığının aşı tereddütü üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu sonucu elde edilmiştir ($p < 0,05$). Beta katsayısı= ,133 olarak tespit edilmiş olup aşı okuryazarlığındaki 1 birimlik artışın aşı tereddütünü ,018 artırdığı dikkat çekmektedir ($\beta = ,133$). Buna yönelik t değeri de her düzeyde anlamlı olduğundan ($p < 0,05$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak araştırma hipotezi olan "Aşı okuryazarlığı, aşı tereddütünü pozitif yönde etkiler." kabul edilmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, toplam gelir, sınıfları ile aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmazken bölümleri ile aşı tereddütü ve aşı okuryazarlığı arasında anlamlı farklılık elde edilmiştir. Kinali vd., (2022) tarafından yapılan araştırma sonucunda da katılımcıların demografik değişkenleri ile aşı okuryazarlığı düzeyi arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir (Kinali vd., 2022). Aşı tereddütü konusunda ebeveynler üzerine yapılan bir çalışmada da sosyodemografik değişkenler ile aşı tereddütü arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Coniglio vd., 2011).

Kaya Şenol vd., (2022) tarafından yapılan çalışma sonucunda da öğrencilerin aşı okuryazarlık düzeyleri ile sosyo-demografik değişkenler arasında yalnızca gelir durumu değişkeninde anlamlı farklılık tespit edilmiştir (Şenol vd., 2022). Töyer Şahin & Öz (2022) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılmış olan araştırma sonucuna göre cinsiyet, medeni durum, Covid-19 tanısı ve çalışma şekli ile aşı okuryazarlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı elde edilmiştir (Töyer Şahin & Öz, 2022).

Araştırmada sonucunda öğrencilerin aşı okuryazarlık düzeyinin 2,59 aşı tereddütü düzeyinin ise 3,32 ile ortalamanın üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Özmen & Aksoy (2022) tarafından Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan araştırmanın sonucunda öğrencilerin aşı okuryazarlık düzeyi 2,74, aşı tereddütü düzeyinin ise 2,46 olduğu tespit edilmiştir. Korkut vd., (2022) tarafından yapılan araştırma sonucunda katılımcıların aşı okuryazarlık düzeylerinin 2,90 olduğu tespit edilmiştir. Yılmaz vd., (2022) tarafından hemşirelik bölümü öğrencileri üzerine gerçekleştirilmiş olan araştırmanın sonucuna göre katılımcıların aşı okuryazarlık düzeylerinin 2,80 olduğu tespit edilmiştir (Yılmaz vd., 2022). Araştırma sonuçlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir. Ayrıca Aygün & Tortop (2020)

tarafından ebeveynlerin aşı tereddüt düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan araştırma sonucuna göre ebeveynlerin aşı tereddütü düzeylerinin 2,10 olduğu saptanmıştır. Bu çalışmada ise öğrencilerin aşı tereddüt düzeylerinin 3,32 ortalama ile daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın bir diğer sonucu olarak, aşı okuryazarlığı ile aşı tereddütü arasında düşük seviyede pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Yine Özmen & Aksoy (2022) tarafından gerçekleştirilmiş olan araştırmanın sonucuna göre ise öğrencilerin aşı okuryazarlığı ile pandemilerde aşı tereddütü düzeyleri arasında negatif yönlü, düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Bu açıdan araştırma sonuçlarının örtüşmediği görülmektedir.

Son olarak çalışmada aşı okuryazarlığının aşı tereddütü üzerinde anlamlı ve pozitif yönlü bir etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucunda aşı tereddütünün %1,8'inin, aşı okuryazarlığı tarafından açıklandığı tespit edilmiştir. Özmen & Aksoy (2022) tarafından yapılan çalışma sonucuna göre ise aşı okuryazarlığı, pandemilerde aşı tereddütünü %3,5 oranında açıklamaktadır. Araştırmada bu açıdan paralel sonuç elde edildiği ifade edilebilir.

Aşı okuryazarlığı ve aşı tereddütü üzerinde medyanın ve daha özelde sosyal medyanın etkili olduğuna dair çeşitli akademik çalışmalar bulunmaktadır. Dini ve felsefi liderlerin aşı hakkında olumsuz düşüncelerinin sosyal medya aracılığı ile yayılması sonucu toplumda aşı tereddütlerinin arttığı bilinmektedir (Çavmak vd., 2022; Etesaminia & Bağcı Derinpinar, 2021; Tanrikulu & Tanrikulu, 2021). Başka bir çalışmada ise aşı hakkında yararlanılan bilgi kaynakları arasında en son sırada Aile Sağlığı Merkezlerinin bulunduğu tespit edilmiştir (Turan, 2022). Bu olumsuz durumun önüne geçilebilmesi adına resmi kurum ve kuruluşlar aracılığı ile aşı konusunda bilgilendirme çalışmalarının artırılması önerilir. Birer hizmet sunucu ve topluma bilgi verici pozisyonda bulunan sağlık profesyonellerinin de aşı konusundaki fikirleri önem arz eder (Şimşek & Baydar Artantaş, 2021). Genelde tüm sağlık profesyonellerinin ve özelde ise hastalarla muhatap olmaları sebebiyle hemşirelerin, toplumun aşılardan konusundaki endişelerini azaltarak, aşı hakkında doğru bilgilendirme yapabilme yeteneğine sahip oldukları düşünülmektedir. Zira hemşireler disiplinler arası sağlık bakım ekiplerine katkıda bulunmak üzere bilgi, güven, zaman ve empati kombinasyonuna sahiptir (Hoekstra & Margolis, 2016). Bireylerin endişelerinin ele alındığını hissetmeleri ve aşılardan hakkında bilinçli kararlar vermelerine yardımcı olmaları için hemşireler ile entegre şekilde programlar hazırlanabilir. Sağlık profesyonellerinin ve sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin bireylerin aşılardan hakkında bilinçlendirilmesinde önemli rolleri ve görevleri bulunduğu unutulmamalıdır.

5. Kaynakça

- Akbulak, M. A., & Çöl, M. (2022). Dünyada ve Türkiye'de aşılama tutumu ve covid-19 aşılama bakış. *Estüdam Halk Sağlığı Dergisi*, 7(3), 531-540. <https://doi.org/10.35232/estudamhsd.1093147>
- Aygun, E., & Tortop, H. S. (2020). Investigation of parents' vaccine hesitation levels and reasons of vaccine refusal. *The Journal of Current Pediatrics*, 18(3), 300-317.
- Badua, A. R., Caraquel, K. J., Cruz, M., & Narvaez, R. A. (2022). Vaccine literacy: A concept analysis. *International Journal of Mental Health Nursing*, 31, 857-867. <https://doi.org/10.1111/inm.12988>
- Biasio, L. R. (2019). Vaccine literacy is undervalued. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 15(11), 2552-2553. <https://doi.org/10.1080/21645515.2019.1609850>

- Biasio, L. R., Bonaccorsi, G., Lorini, C., & Pecorelli, S. (2021). Assessing COVID-19 vaccine literacy: A preliminary online survey. *Human Vaccines & Immunotherapeutics*, 17(5), 1304-1312. <https://doi.org/10.1080/21645515.2020.1829315>
- Blaisdell, L. L., Gutheil, C., Hootsmans, N. A., & Han, P. K. (2016). Unknown risks: Parental hesitation about vaccination. *Medical Decision Making*, 36(4), 479-489. <https://doi.org/10.1177/0272989x15607855>
- Bulca Acar, A., & Akın, S. (2022). Cross-sectional study evaluating covid-19 vaccine literacy: The example of Antalya province. *Ankara Med J.* (3), 347-358. <https://dx.doi.org/10.5505/amj.2022.49932>
- Coniglio, M.A., Platania, M., Privitera, D., Giammanco, G., & Pignato, S. (2011). Parents' attitudes and behaviours towards recommended vaccinations in Sicily, Italy. *BMC Public Health*, 11(1), 1-6. <http://www.biomedcentral.com/1471-2458/11/305>
- Coşkun, R., Altunışık, R., & Yıldırım, E. (2017). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı* (9. baskı). Sakarya.
- Çapar, H., & Çınar, F. (2021). Pandemilerde aşı tereddüt ölçeği: Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Gevher Nesibe Journal of Medical & Health Sciences*. 6(12), 40-45. <https://doi.org/10.46648/gnj.198>
- Çavmak, Ş., Atalay, E., & Gök, B. (2022). Üniversite öğrencilerinin covid-19 aşısına yönelik tutumunu etkileyen unsurların incelenmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 53-65. <https://dergipark.org.tr/en/pub/cagsbd/issue/70749/1137816>
- Durmuş, A., Akbolat, M., & Amarat, M. (2021). COVID-19 Aşı okuryazarlığı ölçeği'nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği. *Cukurova Medical Journal*, 46(2), 732-741. <https://doi.org/10.17826/cumj.870432>
- Etesaminia, S., & Bağcı Derinpınar, K. (2021). Aşı tereddütlerinde sosyal medyanın rolü. *Uluslararası Sağlık Yönetimi ve Stratejileri Araştırma Dergisi*, 7(2), 377-390. <https://dergipark.org.tr/en/pub/usaysad/issue/64697/988583>
- Gendler, Y., & Ofri, L. (2021). Investigating the influence of vaccine literacy, vaccine perception and vaccine hesitancy on Israeli parents' acceptance of the COVID-19 vaccine for their children: A cross-sectional study. *Vaccines*, 9(12), 1391. <https://doi.org/10.3390/vaccines9121391>
- Güneş, F. (2019). Okuryazarlık Yaklaşımları. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 4 (3), 224-246. <https://doi.org/10.29250/sead.634908>
- Hoekstra, S., & Margolis, L. (2016). The importance of the nursing role in parental vaccine decision making. *Clinical Pediatrics*, 55(5), 401-403. <https://doi.org/10.1177/0009922815627348>

- Ishikawa H, Takeuchi T, & Yano E. (2008). Measuring functional, communicative, and critical health literacy among diabetic patients. *Diabetes Care*, 31, 874- 79. <https://doi.org/10.2337/dc07-1932>
- Kalaycı, Ş. (2014). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (6. baskı). Asil.
- Kaya Şenol, D., Ağralı, C., & Omuş, D. C. (2022). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin gebelikte covid-19 aşısı ile ilgili görüşleri ve covid-19 aşı okuryazarlığı. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 8(2), 50-62. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kashed/issue/71529/1117889>
- Kınalı, G., Örgenç, B. K., Örgenç, C., Topal, B., & Şahin, H. (2022). Aşı okuryazarlığı ve covid-19 pandemisinde yaşama yansıyan tereddüt, aşı reddi ve aşı karşıtlığı üzerine bir araştırma. *Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi*, (38), 462-472. <https://doi.org/10.31590/ejosat.1146670>
- Korkut, S., Ülker, T., & Çidem, A. (2022). Covid-19 aşı okuryazarlığı ve covid-19 aşısına yönelik tutumları etkileyen faktörler. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 1041-1050. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1051425>
- Larson, H. J., Jarrett, C., Schulz, W. S., Chaudhuri, M., Zhou, Y., Dube, E., ... & Wilson, R. (2015). Measuring vaccine hesitancy: The development of a survey tool. *Vaccine*, 33(34), 4165–4175. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2015.04.037>
- Maraqa, B., Nazzal, Z., Rabi, R., Sarhan, N., Al-Shakhra, K., & Al-Kaila, M. (2021). COVID-19 vaccine hesitancy among health care workers in Palestine: A call for action. *Preventive Medicine*, 149, 106618. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2021.106618>
- Michel, J. P., & Goldberg, J. (2021). Education, healthy ageing and vaccine literacy. *The Journal Of Nutrition, Health & Aging*, 25(5), 698-701. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12603-021-1627-1>
- Nath, R., Imtiaz, A., Nath, S. D., & Hasan, E. (2021). Role of vaccine hesitancy, eHealth literacy, and vaccine literacy in young adults' COVID-19 vaccine uptake intention in a lower-middle-income country. *Vaccines*, 9(12), 1405. <https://www.mdpi.com/2076-393X/9/12/1405#>
- Özdamar K. (2004). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Kaan Kitabevi.
- Özmen, S., & Aksoy, N. (2022). Covid-19 aşı okuryazarlığı ve aşı tereddütü düzeylerinin incelenmesi: Üniversite öğrencileri üzerinde uygulama örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 550-558. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.1097680>
- Pala, K., Türkkın, A., Kalkan, Y., & Dönmez, S. (2022). Bir kamu kurumu çalışanlarında COVID-19 aşı tutumu ve ilişkili etmenler. *Turkish Journal Of Public Health*, 20(3), 391-409. <https://doi.org/10.20518/tjph.1105634>
- Ratzan, S. C. (2011). Vaccine literacy: A new shot for advancing health. *Journal of Health Communication*, 16 (3), 227-229. <https://doi.org/10.1080/10810730.2011.561726>

- Sur, E. (2022). Okuryazarlık Kavramı ve Türkiye’deki okuryazarlık araştırmaları üzerine bir inceleme. *Ahmet Keleřođlu Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 4(2), 445-467.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/akef/issue/72486/1179947>
- şimşek, E., & Baydar Artantaş, A. (2021). Hekimlerin aşı karşıtlığı hakkındaki görüş, tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Ankara Medical Journal*, 21(4), 561-572.
<https://dx.doi.org/10.5505/amj.2021.26878>
- Tabachnick, L. S., & Fidell, B. G. (2013). Using multivariate statistics (6th ed.). Pearson.
- Tanrıkulu, Y., & Tanrıkulu, G. (2021). Aşı tereddüdü ve ebeveynlerin tutumları. *Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(2), 199-204.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/balikesirsbd/issue/64743/777829>
- TDK (2022). Türk Dil Kurumu Güncel Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 22.12.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Tyer şahin, T., & Tuğba, . Z. (2022) niversite ğrencilerinde covid-19 aşı okuryazarlığının aşılanma üzerine etkisinin incelenmesi. *Güncel Hemşirelik Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 58-69.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/jcnr/issue/72268/1109394>
- Turan, F. D. (2022). Ulusal aşılama programında yer alan çocukluk ağı aşılarına yönelik ebeveynlerin tutumları: Aksaray rneği. *Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 4(3), 239-250.
<https://doi.org/10.54061/jphn.1183177>
- WHO (2013). World Health Organization, Health literacy the solid facts, WHO Regional Office for Europe, Denmark. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/326432> adresinden 12.15.2022 tarihinde erişilmiştir.
- Yazıcıoğlu, Y., & Erdoğan, S. (2004). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yntemleri. Detay.
- Yılmaz, D., Uzelli Yılmaz, D., & Hakverdi Ynt, G. (2022). Determining covid-19 vaccine literacy levels of nursing students. *Current Health Sciences Journal*, 48(2), 169-175.
<https://www.chsjournal.org/CHSJ/papers/CHSJ.48.02.05.pdf>